

Svend Gissels anden hovedindsats var hans rolle i årene 1969-1989 som leder af den danske afdeling af »Det nordiske Ødegårdsprojekt«. Dette store forskningsprojekt, der blev iværksat på norsk initiativ, havde som mål at beskrive og analysere befolkningsudviklingen i Norden i senmiddelalderen, og da de demografiske kilder unægtelig er meget sparsomme, valgte man at bruge bebyggelsesudviklingen som en indikator på befolkningsudviklingen.

Konklusionerne blev ikke entydige, især fordi det viste sig, at der de fleste steder var tale om en omstrukturering og flytning af bebyggelsen i sammenhæng med en omlægning af dyrkningssystemerne og ikke om en direkte nedlæggelse af samme. Projektet trak også urimeligt længe ud, hvilket dog ikke skal bebrejdes Svend Gissel.

Et væsentligt element i Ødegårdsprojektet var, at der i de nordiske lande blev iværksat målrettet forskning på at analysere og sammenligne udviklingen i bestemte lokalområder, og til den opgave blev rekrutteret en lang række unge historikere, etnologer, arkæologer og navneforskere, der som forfatteren til denne nekrolog fik en meget konkret og samtidig perspektivrig forskeruddannelse – selv om begrebet endnu ikke var opfundet – hvor Svend Gissel var en meget dynamisk, kompetent og samtidig yderst venlig vejleder. Afgørende var her også det nordiske perspektiv, hvor de unge forskere kom sammen med ligesindede fra de andre nordiske lande og drøftede metoder og resultater. Svend Gissel redigerede de fleste bind og bidrog selv til flere af Ødegårdsprojektets publikationer.

Parallelt med arbejdet i Ødegårdsprojektet udfoldede Svend Gissel stor energi og organisatorisk virksomhed i Landbohistorisk Selskab, som han fik omdannet fra at være en virksomhed til udgivelse af kilder til at være et egentligt forskningsforum for danske landbohistorikere.

Som et symbol på og en anerkendelse af Svend Gissels indsats for den kulturhistoriske forskning i Norden fik han på 70-års dagen i 1991 overrakt festskriftet *Med Plov og Pen*. Det er velkendt, at han blev næsten lige så glad, da det sidste projekt, som han havde været initiativtager til, nemlig den store bog om landskab og bebyggelse i Ulfborg Herred i Vestjylland: *Mellem Hav og Hede*, udkom på Aarhus Universitetsforlag i 2000.

Karl-Erik Frandsen

HISTORISK TIDSSKRIFT Bp. 109, 2009

VAGN OLUF NIELSEN

28. marts 1933 – 14. juli 2008

I mere end tre årtier var Vagn Oluf Nielsen med til at sætte sit umiskendelige præg på historieundervisningen i den danske folkeskole og på historiedidaktisk tænkings praksis og teori i Norden.

Vagn Oluf Nielsen var født i Vejle, blev uddannet som folkeskolelærer i 1958 fra Jelling Statsseminarium. Han blev dernæst folkeskolelærer ved Rahbek-skolen på Frederiksberg og begyndte snart efter at arbejde som timelærer i historie ved Københavns Dag- og Aftenseminarium (KDas). I 1966 blev han en del af det første hold studerende, der påbegyndte cand.pæd.-studiet i historie ved Danmarks Lærerhøjskole (DLH). Han havde bl.a. Kjeld Winding, Roar Skovmand og Sven Henningsen som lærere og færdiggjorde sin uddannelse i 1969. Han blev herefter adjunkt ved KDas, hvor han blev indtil 1973, da han blev ansat som adjunkt ved DLH, og her fungerede han som lektor fra 1977 frem til sin pensionering i 2000.

Vagn Oluf Nielsen yndede at fortælle, at han kom til verden samtidig med indgåelsen af Kanslergadeforliget og vedtagelsen af Steinckes store socialreform. På længere sigt blev han dog især præget af den bærende vision i Socialdemokratiets *Danmark for Folket* fra 1934. En vigtig ledetråd for hans virke blev bestræbelsen på at virkeliggøre ideen om en reformorienteret demokratisk socialisme i Danmark.

Fra 1961 til sin død var Vagn Oluf Nielsen medlem af Socialdemokratiet med en klar hældning mod partiets venstrefløj. Han var aktiv i Frit Forum, hvor han bl.a. var formand for skoleudvalget, og blev i 1971 valgt som den første formand for Selskabet til Forskning i Arbejderbevægelsens Historie (SFAH). Som fortaler for en demokratisk pluralisme evnede han i de politisk turbulente 1970'ere at formidle et frugtbart samarbejde mellem de mange grupperinger på den danske venstrefløj, der var repræsenteret i selskabet.

Som historieforsker rettede hans interesse sig især mod arbejderbevægelsens indsats i opbygningen af den danske velfærdsstat. Det udmøntede sig i flere artikler, hvoraf særligt skal nævnes hans analyse af det såkaldte 'røde kabinet 1966-1967' (Årbog for Arbejderbevægelsens

historie 1977) samt den samlede fremstillingen af tiden efter 1945, der udgør en del af *Kampen for en bedre tilværelse* (SFAH 1991) – et værk, han udgav sammen med Knud Knudsen og Hanne Caspersen.

Vagn Oluf Nielsens hovedindsats lå imidlertid inden for historiedidaktikken: dels i udarbejdelsen af læseplaner, dels i undersøgelser af børn og unges forhold til og udbytte af en historieundervisning, dels i analyser af historieundervisningens historie i folkeskoleregiet.

I sit arbejdet med historiefagets læseplaner var han især optaget af at skabe rum for en drøftelse af divergerende historiesyn. Den del af hans indsats kom til fuld udfoldelse i forbindelse med udarbejdelsen af *Historie 81*. Skolepolitisk blev drøftelsen af forskellige historiesyn begrundet i et ønske om at gøre en demokratisk pluralisme til normen for folkeskolens politiske dannelse; fagligt skulle det fremme en forståelse af, hvorfor faghistorikere kunne nå frem til meget forskellige tolkninger af samme historiske forløb. Selv lagde han dog aldrig skjul på, at han hældede mod et materialistisk historiesyn.

Den læseplan fik imidlertid kun et ganske kort liv, idet Bertel Haarder, da han blev undervisningsminister i 1982, straks tog initiativ til at få afviklet forestillingen om historie som et samfundsfag til fordel for et humanistisk-nationalt kulturfag. Som det vil være læsere af *Historisk Tidsskrift* bekendt, er det en kontrovers, der fortsat kan tiltrække sig betydelig opmærksomhed i historiedidaktiske kredse.

Vagn Oluf Nielsen satte sit præg på dansk historiedidaktisk praksis gennem mangfoldige efteruddannelseskurser, som lærebogsforfatter samt ikke mindst som specialevejleder ved cand.pæd.-uddannelsen i historie på DLH, Danmarks Lærerhøjskole, det nuværende DPU. Han rejste gennem årene riget tyndt for at efterkomme efterspørgslen efter foredrag om ikke blot historiefagets tilstand og fremtidsmuligheder, men også om dets plads og opgave i en tværfaglig undervisning.

Han bidrog ligeledes til udforskningen af historieundervisningens praksis ved at stå for den danske del af det store internationale projekt om *Youth and History* (1997). Den danske del heraf udgav han separat under titlen *Ungdom og historie i Danmark* (DLH 1998) og bidrog også med en komparativ undersøgelse af de unges historie- og tidsbevidsthed i *Ungdom og historie i Norden* (1999). Dette projekt udgør indtil videre den mest repræsentative og empirisk velfunderede analyse af de unges historiebevidsthed og forhold til skolens historieundervisning.

Vagn Oluf Nielsen havde en særlig forkærlighed for at udforske historieundervisningens historie i en folkeskolesammenhæng – et projekt, der optog ham fra 1970'erne og helt frem til hans død i 2008. Ofte

drejede det sig om en kortlægning af de konkurrerende historiesyn i folkeskolens historiebøger, et eksempel er hans bidrag til *Traditionen utro* (Den jyske historiker nr. 54, 1988), hvor han gennemgår, hvordan landboreformerne er blevet brugt i forsøg på at præge børn og unges politiske dannelse.

Et andet gennemgående tema var de sammenlignende undersøgelser af de læseplaner, der har skullet danne ramme om folkeskolens historieundervisning. De vigtigste af de studier, der vedrørte 1970'erne, 1980'erne og 1990'erne, blev udgivet samlet under titlen *Hvad skal vi med historie i folkeskolen?* (DLH 2002), med Eckersbergs ikoniske maleri af kronprins Frederik, der ved Frihedsstøtten modtager bondestandens ærbødige tak, på forsiden. Titel og billede viser, hvordan et dansk folkefællesskab vedvarende dannede omdrejningspunktet for hans historiepoltiske tænkning.

Vagn Oluf Nielsen arbejdede gennem årtier på at udarbejde en samlet fremstilling af historieundervisningens historie, og han var meget tæt på at kunne sætte det afsluttende punktum, da han døde i juli 2008. Dens titel er *Samfund, skole og historieundervisning – fra 1770'erne til 1970'erne* og vil blive søgt udgivet posthumt. Det er et forsøg på at indplacere historieundervisningen i en bred samfundshistorisk ramme, og hele måden, hvorpå det gøres, viser, at han til det sidste vedblev med at skrive historie med afsæt i en materialistisk historieopfattelse.

I sit hele virke som historiker forenede Vagn Oluf Nielsen ubesværet politisk overbevisning og nøgtern analyse. Han formåede at brænde igennem, og det gør man kun, når man brænder for noget.

Niels Finn Christiansen og Bernard Eric Jensen